

Repertoár chrámové hudby v Kroměříži v roce 1731

Olomoucký biskup Schrattenbach a hudba vrcholného baroka

Hudební archiv arcibiskupského zámku v Kroměříži je již dlouhá léta znám hudební veřejnosti jako jedinečný zdroj poznání hudby 17. století. Od svého objevení Antonínem Breitenbacherem ve dvacátých letech 20. století, a zejména od doby, kdy byl tiskem vydán tematický katalog jeho nejpodstatnější části – hudební sbírky biskupa Karla Liechtensteina-Castelcorna¹, poutá zájem nejen našich, ale i zahraničních hudebních vědců a interpretů. Málokdo však tuší, že soubor hudebnin dnes uchovávaných v Kroměříži obsahuje unikátní kolekci chrámových skladeb z roku 1731, pocházející pravděpodobně až z italské Modeny.

Jana Spáčilová

Po svém definitivním přesídlení na Moravu roku 1722 pobýval olomoucký biskup Wolfgang Hannibal kardinál Schrattenbach (1660–1738) především v Kroměříži a v Brně. Dlouhá léta strávená v Římě a Neapoli se odrazily v kulturním ovzduší jeho dvora, které bylo prochnuto láskou k Itálii². Velkou část jeho dvora tvořili Italové, biskup dával ve svých rezidencích provádět italské opery a oratoria.

Dá se předpokládat, že se Schrattenbachův obdiv k italské kultuře odrazil i v oblasti chrámové hudby, tedy v hudebním repertoáru kostelů, k nimž měl z titulu své funkce úzký vztah – katedrály v Olomouci a kolegiálního kostela sv. Mořice v rezidenčním městě Kroměříži. K poznání hudebního života těchto kostelů nám však donedávna chybělo to nejpodstatnější, tedy samotné hudebniny. Jako zvlášť citelná byla vnímána ztráta hudební sbírky metropolitního kostela sv. Václava v Olomouci, který byl v této době prvním

chrámem Moravy a jedním z nejvýznamnějších center hudebního života³. Stranou ovšem doposud zůstala otázka, jaká chrámová hudba byla provozována ve městě, v němž měli olomoučtí biskupové své sídlo – v Kroměříži. Teprve podrobnější prozkoumání hudebního archivu arcibiskupského zámku vedlo k nalezení několika hudebnin z roku 1731, které dokládají, že Schrattenbachův zájem o italskou hudbu se neomezil pouze na jeho dvůr, nýbrž ovlivňoval i ostatní kroměřížské hudební instituce.

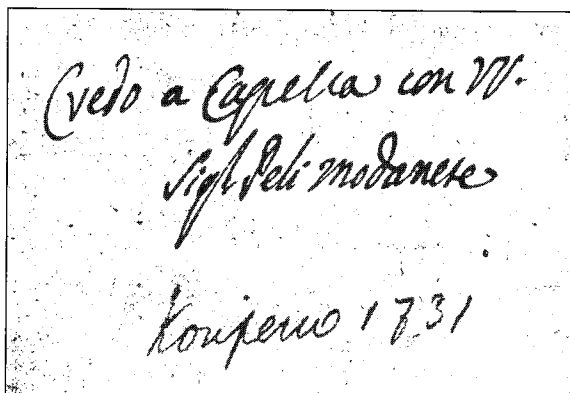
Provozní podmínky chrámové hudby v Kroměříži

O hudebním životě v Kroměříži v první polovině 18. století je dosud známo velmi málo. Na rozdíl od éry biskupa Liechtensteina-Castelcorna zůstává toto období prozatím mimo okruh zájmu badatelů a je otázkou, zda stav pramenné základny vůbec hlubší zkoumání umožňuje.

¹ Sehnal, Jiří-Pešková, Jitřenka: *Caroli de Liechtenstein-Castelcorno episcopi Olomucensis operum artis musicae collectio Crem-sirii reservata*, Praha 1998.

² O hudebních vztazích biskupa Schrattenbacha k Římu a Neapoli pojednávají předchozí dvě studie naší série: Hanibal bez slonů (OM 1/2005, s. 24-27) a Hudba pro neapolského místokrále (OM 2/2005, s. 31-35).

³ Rekonstrukci pravděpodobného repertoáru katedrály kolem roku 1800 provedl Jiří Sehnal v práci *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Brno 1988, s. 100-102.

Jediným tématem, které je již poměrně dobře zpracováno, jsou dějiny piaristického zpěváckého semináře, založeného roku 1688 biskupem Karlem Liechtensteinem-Castelcornem⁴. V semináři bylo vydržováno dvanáct pravidelných studentů – fundatistů, kteří byli zdarma vzděláváni v hudbě. Kromě toho zde byl větší počet tzv. konviktorů, což byli chlapi, kteří si platili v semináři byt a stravu a studovali zde hudbu za podpory svých rodičů či jiných donátorů. V případě potřeby tedy seminář mohl poskytnout dobře obsazený hudební soubor. Kvalitu výuky dosvědčuje mimo jiné i to, že studenti semináře příležitostně účinkovali v operách a oratoriích dávaných u biskupského dvora.

Kolegiální kostel sv. Mořice disponoval v 1. polovině 18. století vlastním hudebním souborem, nezávislým na biskupské kapele⁵. Chorální zpěv při hodinkách a každodenních bohoslužbách obstarával sbor čtyř choralistů. Při figurálních bohoslužbách spolupůčinkovali chlapi zpěváci z piaristického semináře, a to v různém počtu podle významu jednotlivých církevních svátků⁶. Pravidelně byli na svatomořický kůr vysíláni dva diskantisté a altista, o nedělích a nižších svátcích šest hudebníků a o svátcích první třídy všichni fundatisté. Podle potřeby mohl ředitel kůru požádat piaristy ještě o další posily. Při slavnost-

ních bohoslužbách s větší účastí dechových nástrojů byl navíc účasten městský věžný se svými pomocníky. Bohoslužeb se ve výjimečných případech aktivně účastnili členové dvorní kapely biskupa Schratzenbacha, vesměs Italové a výborní hudebníci. Organizace hudebního provozu v kolegiálním kostele byla zřejmě obdobná jako v katedrále v Olomouci⁷.

Představeným kapely u sv. Mořice byl ve zkoumané době Anton Bernkopf (1675?-1747), který zde byl zaměstnán jako varhaník již před rokem 1695. Biskup Liechtenstein-Castelcorn jej nepovažoval za příliš dobrého hudebníka, a dokonce žádal děkana kostela sv. Mořice, aby se poohlédl po novém varhaníkovi⁸. Po biskupově smrti v roce 1695 se ovšem ředitelem kůru stal právě *nepřilíš velký umělec* Anton Bernkopf. Jako „capellae magister“ je jmenován 1703, jako „musicae director und organist“ roku 1705⁹. Byl poměrně plodným skladatelem, jeho skladby byly ve své době rozšířeny na Moravě i v Čechách¹⁰. Z jeho díla známe však dnes již jen jedinou skladbu, jíž je Sonata Primo=Reverentialis uchovaná v kroměřížském zámeckém archivu (sign. A 641). Bernkopf byl jako ředitel kůru zodpovědný také za obstarávání nových hudebnin pro kostel. Jeho jménem je proto podepsán inventář hudebnin, které byly roku 1731 zakoupeny pro svatomořický kůr.

Inventáře kroměřížské sbírky z roku 1731

O kolekci italských hudebnin poprvé informuje Antonín Breitenbacher ve své knize o hudební sbírce kostela sv. Mořice v Kroměříži¹¹. Je zde přetištěn seznam hudebnin (viz tabulka 1), které obstaral roku 1731 z peněz kostelní pokladny pro potřeby hudebního kůru u sv. Mořice jeho tehdejší ředitel Anton Bernkopf. Breitenbacher připojuje poznámku: *Některé z těchto komposic jsou dochovány v opisích dodnes*. Ještě nedávno se mělo za to, že hudebniny se v průběhu 20. století ztratily, ovšem nyní již víme, že ono „dodnes“, vztažené k roku 1928, platí i v roce 2005.

⁴ Breitenbacher, Antonín: Hudební archiv z bývalé piaristické koleje v Kroměříži, Kroměříž 1937. Bombera, Jan: K významu Liechtenštejnova zpěváckého semináře v Kroměříži. HV, xvi (1979), s. 331-339. Týž: Pěvecký seminář v Kroměříži, Studie muzea Kroměřížska (1989), s. 52-73.

⁵ O svatomořickém hudebním souboru pojednávají pouze starší historické práce: Peřinka, František: Dějiny města Kroměříže, Kroměříž 1948, sv. II/3, s. 25 a 276-290, sv. II/4, s. 282. Wolný, Gregor: Kirchliche Topographie von Mähren, Abteilung 1, Olmützer Erzdiocöse, 5 sv., 1855-1866, sv. II, s. 95.

⁶ Bombera 1979, s. 338-339.

⁷ Vyčerpávající popis hudebního provozu v katedrále sv. Václava v Olomouci podává Sehnal, Jiří: Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století, Brno 1988.

⁸ Vyjádřil se o něm doslova takto: Er Bernkopf kein grosser künstler ist. Přípis ze 4. 7. 1695. Peřinka, cit. d. II/3, s. 289.

⁹ Breitenbacher 1937, s. 196.

¹⁰ Jeho jméno je uvedeno v řadě dobových inventářů: Slaný 1713, Osek 1720, Rajhrad 1725, Uherské Hradiště 1730.

¹¹ Breitenbacher, Antonín: Hudební archiv kolegiálního kostela sv. Mořice v Kroměříži. Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, xl (1928), suppl.; xli-xlii (1929), suppl.; dodatky in xliii (1930); xlviii (1935). Na s. 10 je přetištěn citovaný inventář; dochované hudebniny zmiňuje na s. 145, 172 a 173.

Compositiones musicae emptae anno 1731 ex pecunia sacristiae ad / usum ecclesiae colleg. s. Mauricii Cremsbirii et mihi infra scripto qua / eiusdem ecclesiae directori musices consignatae.
No 1. Miserere Riccardi Boschi à 4 voc.
" 2. Dixit Dominus Bachioni à 4 voc.
" 3. Missa Antonii Bononcini à 4 voc.
" 4. Missa continens Kyrie et Gloriam tantum. Credo Antonii Bononcini à 4 voc.
" 5. Missa Peli Modonensis à 5 voc. Continens Kyrie et Gloria tantum.
" 6. Credo Peli Modonensis à capella 5 voc.
" 7. Te Deum laudamus Bachioni à 4 voc.
" 8. Laudate Dominum omnes gentes. Peli à 4 voc.
" 9. Laudate pueri. Peli à 4 voc.
" 10. Laudate pueri. Io. Bapt. Vitali à 4 voc.
" 11. Confitebor. Passani ab 1 voc.
" 12. Domine ad adjuvandum. Mazzafenata à 2 voc.
" 13. Magnificat à 4 voc. et 8 instrumentis.
" 14. Magnificat à 4 voc.
" 15. Miserere D. Vitali à 4 voc.
" 16. Dupl. Litaniae Ant. Bononcini à 4 voc.
" 17. Litaniae Ant. Bononcini à 3 voc.
" 18. Salve Regina à canto solo di F. F.
Antonio Bernkopf Director musices

Compositiones Musicae ex pecunia Sacristiae / Consignatae
Numero 1 Dixit Dominus Bachioni à 4 Voc:
No 2 Missa Antonii Bononcini à 4 Voc:
No 3 Credo Antonii Bononcini à 4 Voc:
No 4 Missa Peli Modonensis à 5 Voc / Continens Kyrie et Gloria tantum
No 5 Credo Peli Modonensis a Capella 5 Voc:
No 6 Te Deum Laudamus Bachioni à 4 Voc:
No 7 Domine ad adjuvandum Mazzafenata à 2 Voc:
No 8 Magnificat à 4 Voc: et 8 Instrument:
No 9 Magnificat à 4 Voc:
No 10 Miserere Vitali à 4 Voc:
No 11 Dupl. Litaniae Ant: Bononcini à 4 Voc:
No 12 Litaniae Ant: Bononcini à 3 Voc:

Tento druhý inventář není podepsán. Nepodařilo se nalézt originál prvního inventáře, a proto nelze určit, zda tento druhý seznam psala táž osoba. Vzhledem k totožnému výběru výrazů pro označení skladeb, který je na několika místech v mírném rozporu s nadpisy hudebnin, se domníváme, že oba inventáře jsou dílem jednoho člověka, tedy regenschoriho Antona Bernkopfa. Otázkou zůstává, proč existují dva inventáře; pozoruhodná je navíc skutečnost, že hudebniny dochované v kroměřížském archivu náležejí bez výjimky do druhého inventáře. Ten uvádí 13 kompozic (č. 11 jsou dvoje litanie), k nimž se podařilo přiřadit plných deset dochovaných skladeb!

Určité vysvětlení lze nalézt srovnáním nadpisů obou inventářů. Zatímco první z nich uvádí, že jde o *hudební skladby koupené roku 1731 z peněz kostelní pokladny k užítku kolegiálního kostela sv. Mořice a jednak mně níže podepsanému řediteli hudby téhož kostela*, druhý seznam uvádí pouze *hudební skladby z peněz kostelní pokladny*¹³. První inventář tedy zachycuje nejen hudebniny, které byly opsány pro kostel, ale i skladby, které zřejmě přešly později do majetku Antona Bernkopfa. Z jiných zdrojů víme, že v 18. století byly hudebniny obvykle osobním vlastnictvím ředitele kůru a po jeho smrti se stávaly předmětem obchodních transakcí. Většina hudebních sbírek tak v průběhu času postupným rozprodáváním a přecházením z majitele na majitele beze stopy zmizela. Tak lze vysvětlit také osud kroměřížské kolekce hudebnin: část sbírky, která patřila kapelníkovi, vzala zasvě, zatímco hudebniny, které zůstaly majetkem kostela, jsou dochovány dodnes, a to téměř v úplnosti.

Inventář uvádí celkem 20 skladeb, neboť č. 4 jsou dvě samostatné kompozice (Kyrie a Gloria jako jeden celek a Credo jako druhý) a č. 16 jsou dvoje litanie. V hudební sbírce arcibiskupského zámku v Kroměříži se podařilo nalézt deset hudebnin, které byly identifikovány jako skladby uvedené v Bernkopfově inventáři. To by znamenalo, že se dochovala plná polovina skladeb z těch, které byly kapitulou roku 1731 pořízeny. Takovýto poměr dochovaných hudebnin ve vztahu k dobovému soupisu či inventáři je v našem prostředí výjimečně vysoký. Další průzkum však ukázal, že bilance dochovanosti je ještě mnohem vyšší.

Ve složce, v níž se nacházela mše Antonia Bononciniho (sign. A 970), byl vložen ještě jeden soupis hudebnin¹², který obsahuje výběr skladeb z výše uvedeného inventáře (viz tabulka 2). Tento inventář nazýváme pracovně *druhý* na rozdíl od *prvního* citovaného v tabulce č. 1.

¹² Breitenbacher podává zprávu o tomto druhém inventáři na s. 145 cit. d.

¹³ Originální znění citátů v nadpisech tabulek. Volně přeložila Jana Spáčilová.

Popis sbírky

Následuje přehled hudebnin, které se podařilo identifikovat jako skladby zakoupené roku 1731 pro potřeby kůru kostela sv. Mořice v Kroměříži. Hudebniny jsou uvedeny pod signaturami knihovny arcibiskupského zámku v Kroměříži. U každé hudebniny uvádíme pořadové číslo, pod nímž je uvedena v obou citovaných inventářích. První číslo odpovídá prvnímu, úplnému inventáři, druhé číslo za lomítkem odpovídá druhému, výběrovému inventáři. Následuje jméno autora, druhový název kompozice a tónina. Poté je citován eventuální původní název s odkazem na jeho umístění na hudebnině. Následuje výčet partů, případně hlasů v partitūře. Party uvádíme pod jejich plným názvem kvůli orientaci v případných odchylkách v názvosloví. U popisu partitur zaznamenáváme hlasy v pořadí, v jakém jsou zapsány v partitūře. Pokud nejsou zaznamenána jména hlasů, doplňujeme je podle klíčů a pro jejich označení používáme zkratky zavedené v katalogu RISM. Posledním údajem je celkový počet stránek.

A 970 a, b (4 / 2). Stará sign. C 16.
Bononcini: Kyrie, Gloria. C dur.
Nový obal, na něm název: Bononcini / Kyrie / Gloria / Credo / Koupeno r. 1731. Na partu Organo: Del Sig: Ant: Bononcini. Messa. Na partu Violino I: Chirie e Gloria.
Party: Alto Conc., Tenore, (B), Violino P ^{mo} , Violino 2 ^o , (Vla), Organo. Zvláštní party pro sólové hlasy menšího formátu: Canto, Alto. Part Canto je nekompletní. 76 s.

A 970 c (4 / 3). Stará sign. není, vloženo do složky 970 a, b.
Bononcini: Credo. G dur.
Bez obalu, na partu Organo: Del Sig. Ant: Bononcini.
Party: Canto, Alto, Tenore, Basso, Violino P ^{mo} , Violino 2 ^o , Alto Viola, Organo. 26 s.

A 971 (13 nebo 14 / 8 nebo 9). Stará sign. C 17.
Bononcini: Magnificat. F dur.
Bez obalu, na partu Organo: Bononcini Magnificat a 4 Con Stromenti
Party: Canto Conc. ^{to} , Canto, Canto in Tutti, Alto Concertato, Alto, Tenore Concertato, Tenore, Basso Conc. ^{to} , Basso, Primo Violino (2x), Secondo Violino (2x), Viola (2x), Violoncello, Contrabasso, Organo. Zvláštní party pro sólové hlasy menšího formátu: Canto (2x), Alto (3x), Tenore. 76 s.

A 972 (17 / 12, v obou seznamech uveden chybný počet hlasů – tři). Stará sign. C 18.
Bononcini: Litanie. F dur.
Jako obal slouží part Organo. Titul: Letanie a cinque Voci / con Stromenti / Del Sig ^{re} Anto: Bononcini
Party: Canto (I), Canto (II), Alto, Tenore, Basso, Primo Violino, Secondo Violino, Viola, Organo. 44 s.

A 973 (jedny z litanií uvedených pod č. 16 / 11). Stará sign. C 19.
Bononcini: Litanie. D dur.
Jako obal slouží part Violino Primo. Titul: Letanie / a quattro / Del Sigr ^{re} Anto: Bononcini
Party: Canto, Alto, Tenore (Regina angelorum due), Basso (Regina apostolorum due), Violino Primo, Violino Secondo, Viola, Organo. 93 s.

A 1285 (7 / 6). Stará sign. C 379
Pacchioni: Te Deum. C dur.
Obal původní. Titul: Te Deum laudamus a 4 Voci / Concertato. Con Instrum:ti / e Tromba / Pachioni
Partitura: Tromba (in C), Violini, (CATB), (Bc). V partitūře chybí Tromba II a Viola. 23 stran, nečíslováno.
Party: Canto I ^{mo} , Canto 2 ^o , Canto Intiero, Secondo choro Soprano (2x), Alto P ^o , Alto 2 ^o , Alto Intiero, Secondo choro Alto (2x), Tenore Ripieno, Tenore Intiero, Secondo choro Tenore (2x), Basso I ^{mo} , Basso 2 ^o , Basso Intiero, Secondo choro Basso (2x), Violino P ^{mo} (3x), Violino Secondo (3x), Viola (4x), Violoncello, Contrabasso (3x), Tromba Prima (in C), Tromba Prima (in D), Tromba (in D), Tromba Seconda (in C), Tromba Seconda (in D), Organo. Party trubek in C a in D jsou totožné, jde pouze o transpozici o tón výš. V partitūře je trubka notována v C dur. 72 s.

A 1286 (2 / 1). Stará sign. C 380.
Pacchioni: Dixit Dominus. D dur.
Bez obalu, nad notami údaj o autorovi: Del Sig: D Ant ^o M ^o Pacchioni Mastro di Capella di S. A. S ^{ma} di Modena
Partitura (VI I, VI II, Vla, CATB, Bc). 31 stran, číslováno.

A 1289 (5 / 4). Stará signatura 383.
Peli: Kyrie, Gloria. B dur
Obal původní. Titul: Messa a 5 Voci con W / Sig: Peli Modonese
Party: (C) P ^o , (C) 2 ^o , (ATB), P ^{mo} Violino, Secondo Violino, Viola, Organo. 85 s.

A 1290 (6 / 5). Stará sign. C 384
Peli: Credo. G dur.
Obal původní. Titul: Credo a Capella con W / Sig: Peli Modanese. Pod názvem červenou tužkou: Koupeno 1731.
Party: Canto, Alto, Tenore, Basso, V ^o P ^o , Viol: P ^{mo} (neúplné, pouze do Et incarnatus), Violino Secondo, (Vlc), Contrabasso, Org ^o . 51 s.

A 4856 (Pravděpodobně 12 / 7. V obou inventářích je sice uveden jako autor Mazzaferata a skladba má být pro 2 hlasy, ale pak bychom ji museli považovat za ztracenou; naopak dochovaná skladba by nebyla zaznamenána ani v jednom inventáři, což není pravděpodobné.) Stará sign. není.
Pacchioni: Domine ad adiuvandum. G dur.
Bez obalu, nad notami údaj o autorovi: Del Sig: D Ant ^o M ^o Pacchioni Mastro di Capella di S. A. S ^{ma} di Modena
Partitura (VI I, VI II, Vla, CATB, Bc). 14 stran, číslováno.

Ze skladeb uvedených ve druhém, výběrovém seznamu postrádáme anonymní Magnificat, Vitaliho Miserere a jedny Bononciniho Litanie. Ze sbírky třinácti kompozic, které byly roku 1731 pořízeny pro kůr kostela sv. Mořice v Kroměříži, se tedy dochovalo plných deset skladeb, a to až na dvě výjimky kompletně. I přes nevelký rozsah se proto jedná o jednu z nejvýznamnějších sbírek chrámové hudby na našem území v 1. polovině 18. století.

Původ rukopisů – opisy či originály?

Podstatnou otázkou je to, zda jsou dochované skladby domácími opisy, jak uvádí Breitenbacher, nebo se jedná o originály přímo z Itálie. Hudebniny mají různé rozměry, lze rozeznat několik písářských rukou, na papírech se nepodařilo zjistit vodoznaky. Obaly hudebnin jsou tvořeny buď některým z partů nebo novějšími přebaly dodanými zřejmě pořadatelem sbírky Antonínem Breitenbacherem. Na některých obalech je poznamenáno červenou inkoustovou tužkou *Koupeno 1731*, pravděpodobně opět Breitenbacherem. Partitury a jednotlivé party jsou vesměs svázaný nití. Opisy jsou velmi pečlivé, vnější podoba hudebnin se dosti liší od toho, s čím se setkáváme v našich hudebních sbírkách.

Vzhledem k tomu, že původ hudebnin nelze určit pomocí vodoznaků, musíme přistoupit ke vnitřní kritice pramenů. Pokud bychom předpokládali, že skladby byly opsány až v našem prostředí, můžeme předem vyloučit jako opisovače či zadavatele opisů kroměřížského regenschoriho Antona Bernkopfa, neboť jím vytvořený inventář (nebo inventáře) skladeb vykazuje řadu nesrovnalostí s dochovanými hudebninami. Vedle toho, že u některých skladeb nesouhlasí počet hlasů a v jednom případě dokonce ani autor, je zde zřejmý rozpor i v jazyce, který je použit v inventáři a na hudebninách. Víme, že v našich zemích byla po dlouhou dobu používána v hudebním názvosloví latina, nebo případně jakási „makarónština“, tedy směr němčiny, latiny a italštiny. V tomto případě je však na dochovaných hudebninách naprosto důsledně použita pro označení skladeb italština, zatímco oba inventáře citují jejich názvy latinsky. Pro ilustraci uvádím několik příkladů; nejprve jsou pojmy či jména napsány podle toho, jak jsou uvedeny na hudebninách (italsky) a potom podle inventářů (latinsky): *Peli Modonese*, *Peli Modanese* – *Peli Modonensis*; *Letanie* – *Litaniae*; *Messa* – *Missa*; *Chirie* – *Kyrie*. Italština se rovněž projevuje v terminologii hudebních nástrojů: zatímco v našem prostředí byl kontrabasový nástroj jako součást *bassa continua* nazýván důsledně *Violone*, na hudebninách nacházíme označení *Contrabasso*.

Je sice možné, že se na opisech skladeb podíleli někteří z biskupových italských zaměstnanců, avšak jako pravděpodobnější se jeví to, že hudebniny nebyly opsány v našem prostředí, ale pocházejí přímo z Itálie. Sbírkou byla zakoupena najednou, jako ucelená kolekce. V následujícím výkladu se pokusíme zodpovědět otázku, jak se tento výjimečný soubor hudebnin do Kroměříže dostal.

Autoři

V celé sbírce bylo původně zastoupeno vedle anonymních skladeb celkem osm jmen, dochovány zůstaly skladby tří autorů. Některá jména jsou poněkud zkoumlena, což ovšem nebylo ve zkoumaném období ničím výjimečným. Většina jmen byla ihned rozeznána – v jejich ortografii se projevila pouze poměrně častá záměna (např. b-p) nebo zdvojení či vynechání některých hlásek (*Passani* = *Basani*, *Bachioni* = *Pacchioni*, *Io. Bapt. Vilati* = *Giovanni Battista Vitali*, *Mazafenata* = *Mazzaferata*). Větší problém představoval údaj *Riccardi Boschi* (č. 1 prvního inventáře). Jako nejpravděpodobnější se jeví skladatel Riccardo Broschi, který je ovšem generačně i místem svého působení od ostatních zastoupených skladatelů podstatně vzdálen. Jeho skladba se bohužel nedochovala, a proto nám při určení skladatelovy totožnosti nemůže pomoci. Jednoho autora, uvedeného pouze pod iniciálami F. F. (č. 19 prvního inventáře), se určit nepodařilo.

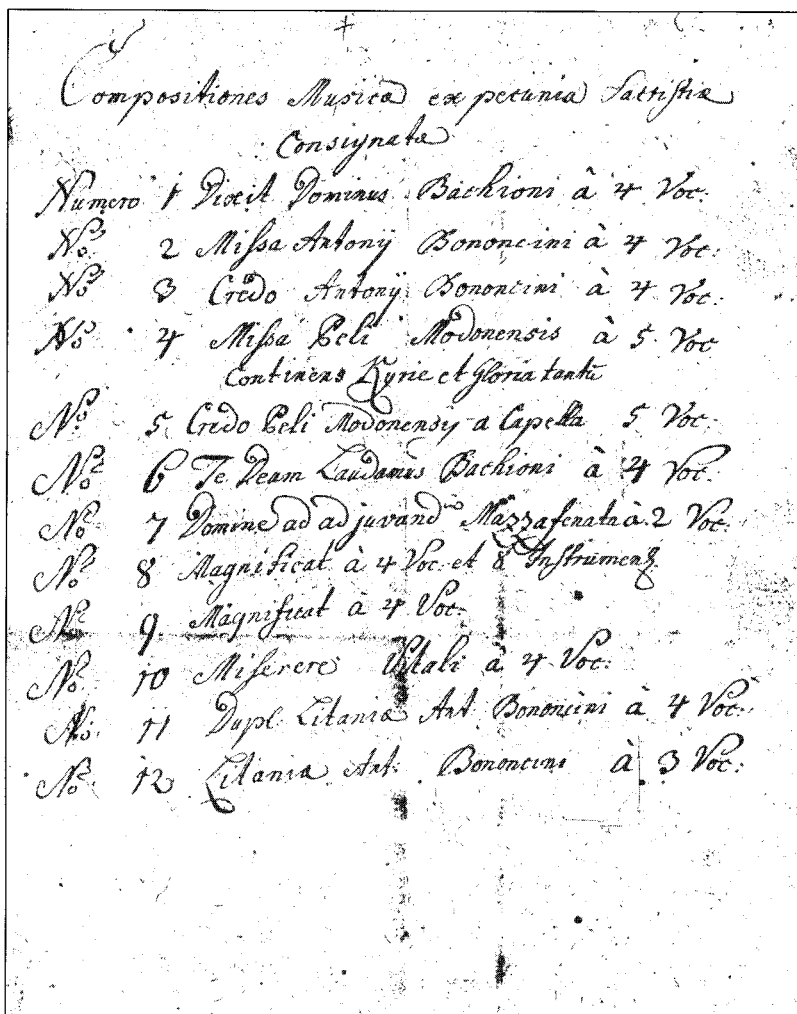
Většina autorů zastoupených ve sbírce pochází z okruhu modenského dvora, respektive tzv. boloňské školy, tedy skupiny skladatelů soustředěných kolem *Accademia Filarmonica* v Bologni. Až na jedinou výjimku, o níž bude ještě řeč, nebyli v žádném přímém vztahu k našim zemím. Takovéto složení autorů je v našem prostředí více než netypické, neboť repertoár chrámové hudby na Moravě byl v období vrcholného baroka utvářen především pod vlivem tvorby skladatelů soustředěných kolem císařského dvora ve Vídni¹⁴. Některá jména se navíc v našem kulturním okruhu v 1. polovině 18. století vůbec neobjevují.

Dvorní kapela modenských vévodů dosáhla svého největšího rozkvětu za Francesca II. d'Este (1674–1694), kdy byla vedena dvěma maistry, dvěma vicekapelníky (*sottomaestri*) a jedním koncertním mistrem (*capo degl'istromentisti*). Po roce 1707 byl počet hudebníků omezen a v roce 1713 čítal pouze čtyři instrumentalisty, sedm zpěváků a dva kapelníky. Konečná redukce na devět členů byla provedena v roce 1734¹⁵.

Modenští a boloňští autoři zastoupení v kroměřížské sbírce náležejí do několika různých generací. V následujícím přehledu uvádíme všechny zjištěné skladatele, tedy i ty, jejichž skladby se ve sbírce nedochovaly. Skladatelé jsou pojednáváni chronologicky.

¹⁴ Podrobnou analýzu repertoáru chrámové hudby na Moravě připravuje autorka tohoto článku ve své disertační práci.

¹⁵ Surian, Elvidio a Chiarelli, Alessandra: Modena, NG2, sv. 16, s. 862-865.

Výběrový inventář
(tzv. druhý), zazna-
menávající skladby
zakoupené pro kostel
sv. Mořice

Giovanni Battista Vitali (1632 Bologna – 1692 Bologna) je jedním z nejvýznamnějších tvůrců italského středního baroka. Byl zakládajícím členem Accademia Filarmonica v Bologni a otcem boloňské školy. V roce 1674 se stal jedním ze dvou vicekapelníků na dvoře vévody d'Este v Modeně. Na tomto místě zůstal až do své smrti; krátce zastával dokonce funkci maestra di cappella. Z jeho chrámové tvorby jsou známy sbírka žalmů (opus VI, Bologna 1677) a hymnů (opus X, Modena 1684).

Giovanni Battista Mazzaferata (? Como nebo Pavia – 1691 Ferrara) je dnes již téměř neznámým skladatelem. Jeho působištěm byla Accademia della Morte ve Ferrare, kde byl varhaníkem a maestrem di cappella. Svými triovými sonátami ovlivnil Bassaniho. Duchovní hudbě se věnoval především v žánru chrámové kantáty (Sacri concerti, Milán 1661; Salmi concertati, 1676).

Giovanni Battista Bassani (c1650 Padova – 1716 Bergamo) je hlavním představitelem druhé generace boloňské školy. Jeho hlavním působištěm byla Ferrara, kde působil jako varhaník v Accademia della Morte a později jako maestro di cappella v tamější katedrále. Na Moravě byly známy na přelomu 17. a 18. století zejména jeho komorní duchovní kantáty¹⁶. Několik jich zůstalo dochováno ve sbírce kostela sv. Jakuba v Brně¹⁷.

P. Antonio Maria Pacchioni (1654 Modena – 1738 Modena) byl podobně jako např. Antonio Vivaldi knězem-hudebníkem. Působil při chrámu San Carlo v Modeně. Roku 1694 se stal hudebním ředitelem modenské katedrály a v této funkci setrval až do své smrti. Vedle toho zastával vedoucí místo v dvorní kapele modenského vévody Rinalda I. d'Este (1699 vicemaestro, 1722 maestro di cappella). Vedle chrámových skladeb se věnoval kompozici oratorií. V Kroměříži jsou zachovány tři jeho skladby (sign. A 1285, A 1286, A 4856)

Antonio Maria Bononcini (1677 Modena – 1726 Modena) byl členem rozvětvené hudebnické rodiny; jeho starším bratrem byl známý operní skladatel Giovanni Bononcini (1670-1747). Antonio Maria Bononcini působil v 90. letech 17. století v Římě, od roku 1700 byl zaměstnán u vídeňského dvora. Po nenadálé smrti císaře Josefa I. v roce 1711 a následné reorganizaci císařské kapely se Bononcini vrátil do Itálie a usadil se ve svém rodišti Modeně. Posledních pět let svého života (od 1721) byl zaměstnán jako maestro di cappella na modenském dvoře. V této době se vedle kompozice oper věnoval také duchovní hudbě, z níž se podle dosavadního stavu vědomostí zachovala pouze jedna mše pro 5 hlasů a Stabat Mater. Kroměřížské hudebniny (sign. A 970-973) tak představují významné doplnění jeho chrámové tvorby¹⁸.

Riccardo Broschi (c1689-1756) byl určen jako možný autor Miserere, uvedeného v prvním inventáři. Jeho bratrem byl známý kastrát Farinelli. Pocházel z Neapole, kde studoval na konservatoři S. Maria di Loreto. Koncem dvacátých let slavil úspěchy jako operní skladatel v Parmě, Benátkách a Turíně. I když je svými dalšími životními osudy značně vzdálen od ostatních skladatelů kroměřížské kolekce – po krátkém působení ve Stuttgartu a Neapoli zakotvil v Madridu – přece jen je s nimi určitým způsobem spřízněn: nejpозději roku 1731 byl jmenován členem boloňské Accademia Filarmonica.

¹⁶ Sehnal, Jiří: předmluva k edici díla J. A. Plánického Opella Ecclesiastica, MAB II/3, Praha 1988, s. 5.

¹⁷ Moravské zemské muzeum, oddělení dějin hudby, sign. A 1533-A 1540.

¹⁸ Autorka hesla o A. M. Bonocinim v novém vydání encyklopedie Musik in Geschichte und Gegenwart již ovšem kroměřížské skladby uvádí (Angela Romagnoli: Bononcini, Antonio Maria, in: MGG2, sv. 3, s. 372-375).

Francesco Peli (c1680 Modena – 1740/45 Mníchov), od něhož máme v Kroměříži dochovány dvě skladby (A 1289, A 1290), je pravděpodobným spojovacím článkem mezi Itálií a kroměřížskou hudební sbírkou italské chrámové hudby. Jeho prvním doloženým působištěm je modenský dvůr, kde byl od roku 1708 komorním skladatelem vévody Rinalda d'Este. Vedle toho působil jako pěvecký pedagog. V roce 1731 se rozhodl změnit působiště a odešel z Itálie.

V postě roku 1731 bylo provedeno v Brně z rozkazu biskupa Schrattenbacha Peliho oratorium *L'Ultima Persecuzione di Saule contro Davide*¹⁹, které mělo premiéru již roku 1708 v Modeně. V létě téhož roku byla provedena v Kroměříži Peliho opera *Coronide*²⁰. Na libretech, vytištěných při těchto příležitostech u brněnského tiskaře Maxmiliána Swobody, je autor uveden jako *Francesco Peli modenese, compositore di camera del seren. di Modena*. Takováto koncentrace hudebně dramatických děl jednoho autora, u něhož nelze nalézt žádnou jinou spojitost se Schrattenbachovým dvorem, ukazuje na osobní přítomnost skladatele na Moravě²¹. Doklady pro tuto hypotézu sice nemáme, ovšem další zprávy o Peliho osobě jsou až z listopadu roku 1734, kdy přichází na dvůr Karla Albrechta Bavorského v Mníchově. Navíc není vyloučeno, že operu *Coronide* napsal přímo pro biskupa, neboť tuto operu neznáme z jiných pramenů než z kroměřížského libreta.

Francesco Peli je jediným ze skladatelů, jejichž kompozice jsou obsaženy v kroměřížské sbírce z roku 1731, který se v témže roce s nejvyšší pravděpodobností zdržoval na Moravě. Skladby zachované v kroměřížské sbírce pocházejí od skladatelů z okruhu modenského dvora (Pacchioni, A. M. Bononcini), respektive představitelů boloňské školy (starší vrstva autorů – G. B. Vitali, Mazzaferata, Bassani). Vnitřní kritika pramenů ukázala, že se jedná o originály přímo z Itálie. Vzhledem k těmto skutečnostem se domníváme, že zkoumané hudebniny s sebou Peli přivezl z Itálie a prostřednictvím regenschoriho Antona Bernkopfa prodal kroměřížskému kostelu sv. Mořice.

Charakteristika kroměřížských skladeb

Hudební analýza dochovaných skladeb, stejně jako podrobný popis hudebnin včetně jejich písarské stránky je úkolem budoucího bádání. Prozatím je možno stanovit, že druhově zahrnují kompozice kroměřížské sbírky hlavní typy figurální chrámové hudby, tedy mši, *Te Deum*, litanie a nešpory. Mše náleží k typu krátkých italských mší zahrnujících pouze *Kyrie* a *Gloria*, což je také zvláště zdůrazněno v inventářích sbírky formulací *Kyrie et Gloria tantum*; obě dochovaná *Creda* jsou chápána jako samostatné kompozice. Rozměrem a prokomponovaností představují skladby naprostou výjimku v kontextu celé chrámové hudby na Moravě v době vrcholného baroka. Neobvyklá je rovněž instrumentace skladeb se smyčci rozšířenými o violu (většina skladeb z tohoto období předepisuje pouze dvoje housle). Prozatím nedořešenou zůstává otázka partů pro dva typy trubek v jedné kompozici (*Tromba in C* a *in D* v Pacchioniho *Te Deum*). Možné vysvětlení lze hledat v odlišné výšce ladicího tónu v různých lokalitách.

Kroměřížská sbírka z roku 1731 patří přes svůj nevelký rozsah k nejvýznamnějším pramenům poznání chrámové hudby na Moravě v první polovině 18. století. Nejenže doplňuje znalosti o repertoáru našich kostelních kůrů, ale je také jedním z dokladů přímých kontaktů domácího prostředí s Itálií. Vedle Neapole a Říma tak přistupuje k utváření moravského kulturního ovzduší v době vlády biskupa Schrattenbacha také Modena, resp. boloňská škola. V kontextu moravské chrámové hudby představuje kroměřížská sbírka výjimku nejen svojí uceleností, ale i zastoupenými skladatelskými jmény a celkovým charakterem kompozic. Z hlediska světové hudební historiografie potom významně obohacuje soupisy děl skladatelů Antonia Bononciniho, Francesca Peliho a Antonia Marii Pacchioniho o unikátně dochované skladby.

Jana Spáčilová absolvovala studium hudební vědy na FF UK v Praze. K jejím hlavním badatelským okruhům patří chrámová hudba první poloviny 18. století, hudba vídeňského vrcholného baroka, italská opera a oratorium a dobová pedagogika hry na smyčcové nástroje. V současné době je doktorandkou a vědeckou asistentkou ÚHV FF MU v Brně.

¹⁹ Libreto: Knihovna kláštera v Rajhradu u Brna, sign. R. Z. f. 18, přív. 4. Hudba není dochována.

²⁰ Libreto: Vědecká knihovna Olomouc, sign. 24.769. Hudba není dochována.

²¹ Tuto myšlenku nastiňuje i autor hesla v NG2 Robert Münster. Operu *Coronide* ovšem v seznamu Peliho skladeb neuvádí.